

MÅNADSFARTYG November 2023 – Briggen *Gerda*

Under september kom beskedet. Briggen *Gerda* hade sjunkit och ställt sig på botten vid sin brygga i Poroholma utanför Rauma, Gävles vänort i Finland. Framtiden såg dystert ut. Man befarade att fartyget måste huggas upp. Här kommer hennes historia.

Ordförande Holmgren får en idé

I början av 1980-talet fick Åke Holmgren en idé om att bygga en replik av Gävles forna stolthet, briggen *Gerda*, som under tragiska former försvunnit från Gävle under 1950-talet. Åke, som varit metallordförande vid Gävle Varv, menade att det var fullt möjligt att göra detta medan kunskapen om att göra spantutslag med mera ännu fanns kvar. Nybygget skulle byggas för att efterlikna den gamla *Gerda* som hon såg ut efter första världskriget. Ursprungs-*Gerda* levererades 1869 och var byggd av Brodins Varv i Gävle. Det var främst det yttre man ville bevara, medan utrustning och inredning skulle bli av modernare slag än förebilden. Men ingenting hände. Arbetslösheten var låg i det överhettade Sverige. På 1990-talet vände konjunkturen och tusentals Gävlebor blev arbetslösa.

Ingvar Henricson

En av de engagerade eldsjälarna var Ingvar Henricson. Redan på 1990-talet ingick han i projektledningen för nya Briggen Gerda. Han höll intresset uppe bland Gävleborna genom att skriva artiklar och böcker och hålla föredrag. Han uppvaktade politiker och andra beslutsfattare och fick på så sätt byggandet av nya *Gerda* till en angelägenhet för hela bygden.

Han var dock inte ensam i detta betydelsefulla arbete. Bland många andra var Sven-Olov Nilsson djupt engagerad i processen.

Ingvar var dock inte infödd Gävlebo utan kom till staden 1976. Han intresserade sig snabbt för Gävle och dess sjöfartshistoria och fick en unik kunskap om den maritima historien i staden. Han hade en enastående förmåga att berätta sina skepparhistorier i kulturartiklar och rikt illustrerade böcker. Han var den givne ambassadören för projektet Gerda. Ingvar gick hastigt bort i juni 2015, endast 71 år gammal.

En ideell förening bildas

För att förverkliga idén om att bygga en brigg bildades under hösten 1993 en ideell förening med målsättningen att bygga en ny *Gerda* i full skala. Man fick mycket hjälp av kommunen som upplät en plats på södra sidan av Gävleåns mynning. Där kunde nybygget kölsträckas under 1995.

Vid varvet byggdes en smedja som gjorde allt smide som behövdes, till exempel timmerspik och ankarspel. Totalt framställdes 23 ton smide till *Gerda*. En snickarverkstad byggdes också där alla trädetaljer och sniderier tillverkades.

Nybygget

Det nya fartyget fick en helt annan utrustning än sin föregångare, även om detta inte syntes så mycket från utsidan. Hon fick ett större däckshus än originalet och försågs med en Caterpillarmotor på 550 hk. I lastrummet byggdes det sovplatser. Det var många sponsorer som ville stödja projektet och även kommunen visade sin välvilja. Fartyget hade ett stort symbolvärde för staden.

Gerda sjösättning 2000 (Foto: Röstlund)

Vid sjösättningen den 9 juli 2000 var det stor folkfest i Gävle för att bevittna den unika händelsen. Det var musik och fyrverkeri och uppslutningen av såväl stadens invånare som tillresta var enorm.

Efter sjösättningen återstod mycket arbete med att inreda och utrusta fartyget. Först 2005 var det klart för provsegling. För att sedan driva fartyget anpassades det för passagerartrafik. Under dagsturer kunde man ta emot ett 60-tal passagerare och för längre resor hade man 36 kojplatser. Först 2006 var man redo att sätta fartyget i trafik. En försiktig beräkning kom fram till att fartyget hade kostat runt 80 miljoner att bygga.

Myndigheterna kunde inte godkänna fartygets namn *Gerda* eftersom det fanns andra redan registrerade fartyg med detta namn. Så officiellt fick fartyget heta *Gerda Gefle*.

Seglade under några år

Fartyget fick en olycklig start då man redan den 21 juli 2006 grundstötte utanför Dalarö. Olyckan kritiserades av Sjöfartsverket som ansåg att befälet brustit vid framförandet. Men fartyget reparerades.

Det visade sig emellertid att kostnaderna för drift och underhåll var avsevärt större än vad man kunde få in genom intäkter från passagerarna. Det utmynnade till slut i att föreningen den 6 april 2010 försattes i konkurs.

Konkursförvaltaren sålde sedan hela konkursboet till de båda bilhandlarna Per-Olov Erhardsson och Bengt-Olov Andersson i Ljusdal. De bildade Erha Invest AB som tog över tillgångarna. Samtidigt förklarade de nya ägarna att *Gerda* skulle finnas kvar i Gävle. Knappt hade detta uttalande klingat ut förrän fartyget såldes igen. Elaka tungor gjorde gällande att

det var för dubbla priset. Köpare var det finländska bolaget Fregatti OY i Helsingfors med Ville Wäänänen i spetsen och den 17 juni 2010 avseglade *Gerda* från Gävle till Beckholmens Varv i Stockholm för övertagande.

Gerda 2006-07-14 (Foto: Ingvar Henricson)

Gerda 2007-07-15 (Foto: L-G Fernlund)

I Finland

Gerda fick nu sin fasta tilläggsplats vid Vedkajen i Helsingfors inte långt från Uspenskijkatedralen. De nya ägarna utbildade en besättning som tog hand om det råsegeltacklade fartyget och gjorde sedan kryssningar med passagerare på Finska viken.

I januari 2015 meddelade ägaren att fartyget var till salu. Det begärda priset var 845 000 euro, motsvarande 7,9 miljoner kronor. Det förekom förfrågningar från många håll inte minst från Tyskland och Sverige men även från Gävle. Men ingenting hände då.

År 2016 hade fartyget sålts till en campinganläggning, RPR Production, i Poroholma strax utanför Rauma med Riku Räsänen som ägare. Avsikten var inte att använda fartyget i trafik utan att det skulle utgöra ett dekorativt inslag i miljön, men också för att ha en restaurang ombord. Eftersom hon inte skulle gå i trafik upphörde certifikaten för drift och hon blev helt enkelt inte i sjödugligt skick.

Gerda vid sin brygga i Poroholma

Under 2021 blev fartyget till salu igen. Västkustbon Tobias Edman var spekulant på fartyget som han tänkte föra tillbaka till Sverige men vid en inspektion upptäckte han att fartyget höll på att ruttna bort.

– Bordläggningen är det mest akuta. Riggen är inte heller i toppenskick, meddelade han och drog sig ur affären.

Gerda 2021

Fartyget sjunker

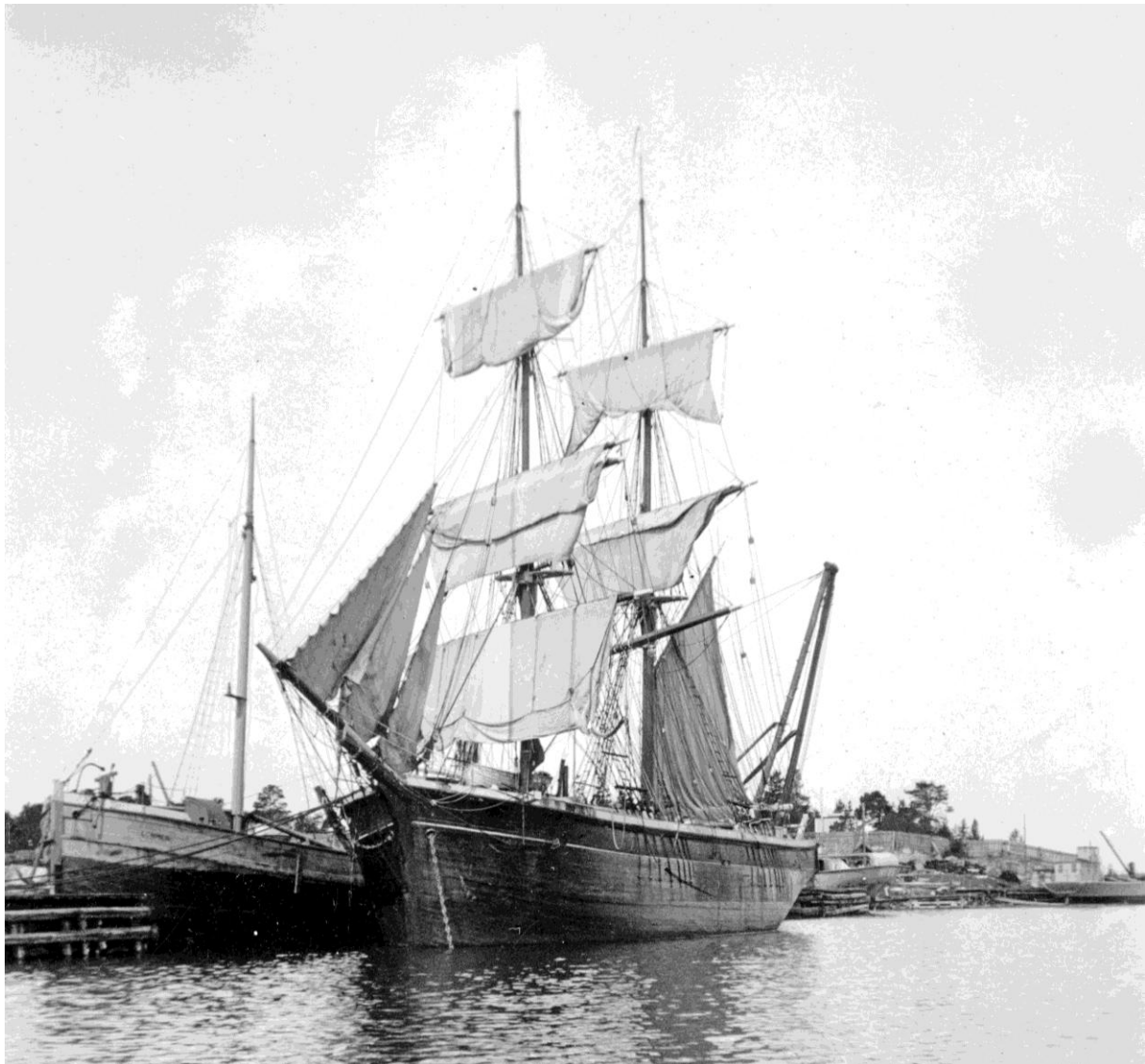
I september 2023 meddelades att fartyget sjunkit vid sin tilläggsplats. Ägaren till briggen menade att olyckan kunde ha gått till så att vattenledningen i maskinrummet sprungit läck och att fartyget då sjunkit så lågt att vattnet till slut svämmade över från sidorna.

Även om det fanns bra nödpumpsystem ska det ha neutraliserats av kortslutningar i maskinrummet. Ägaren funderade ändå på att behålla sitt fartyg, eftersom hon utgjorde ett dekorativt inslag i campingplatsens miljö.

I början av oktober 2023 kommenterade Riku Räsänen på sin Facebook-sida att det nu inte återstår mycket annat än att hugga upp fartyget. Försäkringsbolaget hade då meddelat att de gjort nödvändiga utredningar och att vraket kunde avlägsnas. Han avslutar dock med orden: "Om någon har andra idéer eller resurser är vi beredda att överlåta vraket till dem som på något sätt kan dra nytta av det."

Gerda från 1869

Gerda hade sjösatts från Olof August Brodins skeppsvarv i Gävle den 28 oktober 1868 och beställare var ett rederi i Mollösund på Orust. *Gerda* blev den sista briggen som byggdes vid varvet. Våren 1869 var hon klar att sättas i drift och seglade på sin jungfruresa till Svarta havet. Annars seglade hon mest i Europa. Hon besökte Oran i Algeriet en gång och kom till Madeira en gång. Under åren var briggen hemmahörande, förutom i Mollösund, även i Morlanda, Råå, Malmö, Göteborg och Pataholm. Hennes sista säsong i trafik var 1930, så hon gjorde två resor med trä till Danmark.

Gerda Pataholm 1912 (SST arkiv)

I juni 1936 kom hon tillbaka till sin födelsestad för att bli ett flytande museum och lades centralt i Gävleån. Det saknades dock medel för underhåll och i brist på pengar förföll fartyget alltmer. Hösten 1950 var hon i så dåligt skick att man fick sluta med museiverksamheten. Hon sprängdes slutligen 1959.

Gerda i Gävle 1949 (Länsmuseet Gävleborg)

Gerda Baggarevarvet (Länsmuseet Gävleborg)

För den som vill läsa mer om varvsverksamheten i Gävle rekommenderas en artikel i ämnet av Nils Sjökvist publicerad i Länspumpen nummer 3, 2022

Text: Krister Bång